

Династія Цін

1636 – 1912

Да Цін-го

На початку XVII в. вождь осілих чжурчженів, які жили в Маньчжурії, Нурхаці (1559-1626) зумів не тільки згуртувати кілька десятків розрізнених племен, але і закласти основи політичної організації. Претендуючи на спорідненість з чжурчженською династією Цзінь, Нурхаці оголосив свій клан «Золотим родом» (Айсін Гьоро).

Після смерті Нурхаці в 1626 році йому успадкував син Абахай

У 1636 році Хуан Тайцзі (Абахай) дав династії нове ім'я - «Цін», а підданих повелів іменувати не «чжурчженями», а «маньчжурами». Нова держава маньчжурів відтепер стало називатися Цін (Велика Чиста Держава - Да Цін-го) – за найменуванням династії.

- Назву «маньчжури» згодом пов'язують з ім'ям бодісатви Манджушри. [санскр. «чудова слава»], - в буддизмі Махаяни і ваджраяни бодісатва, «хранитель Раю на Сході », легендарний сподвижник Будди Гаутами. Манджушри - провідник і вчитель будд минулого, духовний батько бодісатв.

• Батько Фуліня - хан Абахай - помер у вересні 1643 року, тому імператор Шуньчжі був зведений на престол в п'ятирічному віці.

- 30 жовтня 1644 Шуньчжі повторно проголосили імператором. Китайський престол був скасований: маньчжурський імператор Фулінь не зійшов на китайський трон, а перетворив Китай на складову частину Цінської імперії, вже перебуваючи на маньчжурському престолі.
- Реальну владу взяв в руки його родич талановитий полководець і вольовий, розумний політик Доргонь (титул - «князь Жуй»).

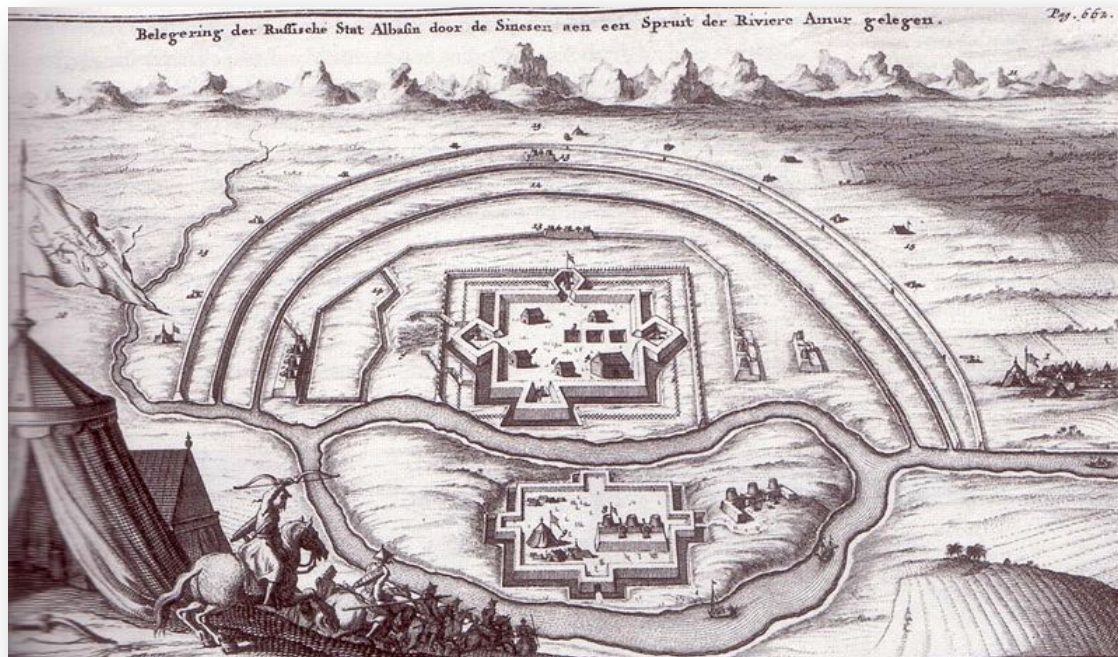

Імператор Шуньчжі перед смертю створив регентство з чотирьох осіб на чолі з князем Обоем (Аобай). Вони повинні були правити країною до повноліття імператора Кансі. Князь Обой захопив всю владу в свої руки, створив при дворі сильну кліку і самовладно правив імперією Цін вісім років (1661-1669).

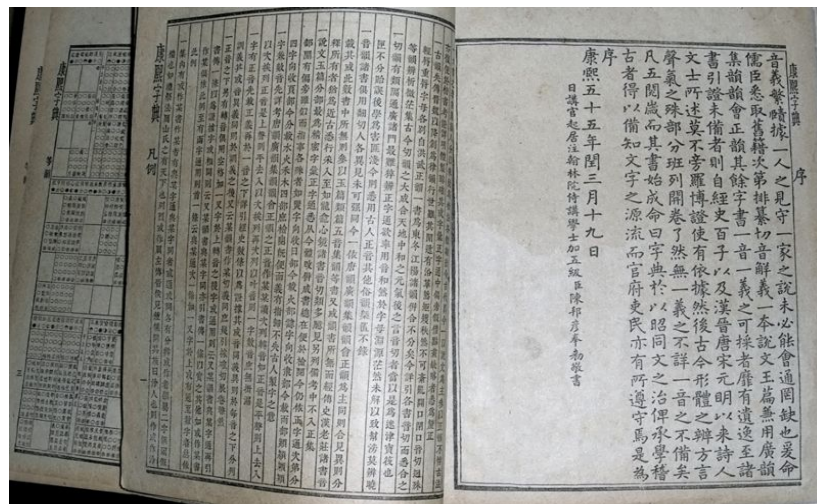
У 1669 році молодий імператор Кансі і його дядько князь Сонготу (Соету) скинули Обоя і розігнали його кліку. Ведення державних справ узяв в свої руки

сановників, і майже на два десятиліття (до 1685) князь фактично правителем Цінської імперії при юному Богдохану.

У 1679 році імператор Кансі відсторонив князя Сонготу від управління державою і взяв владу в свої руки. З цього часу почалася так звана «епоха Кансі».

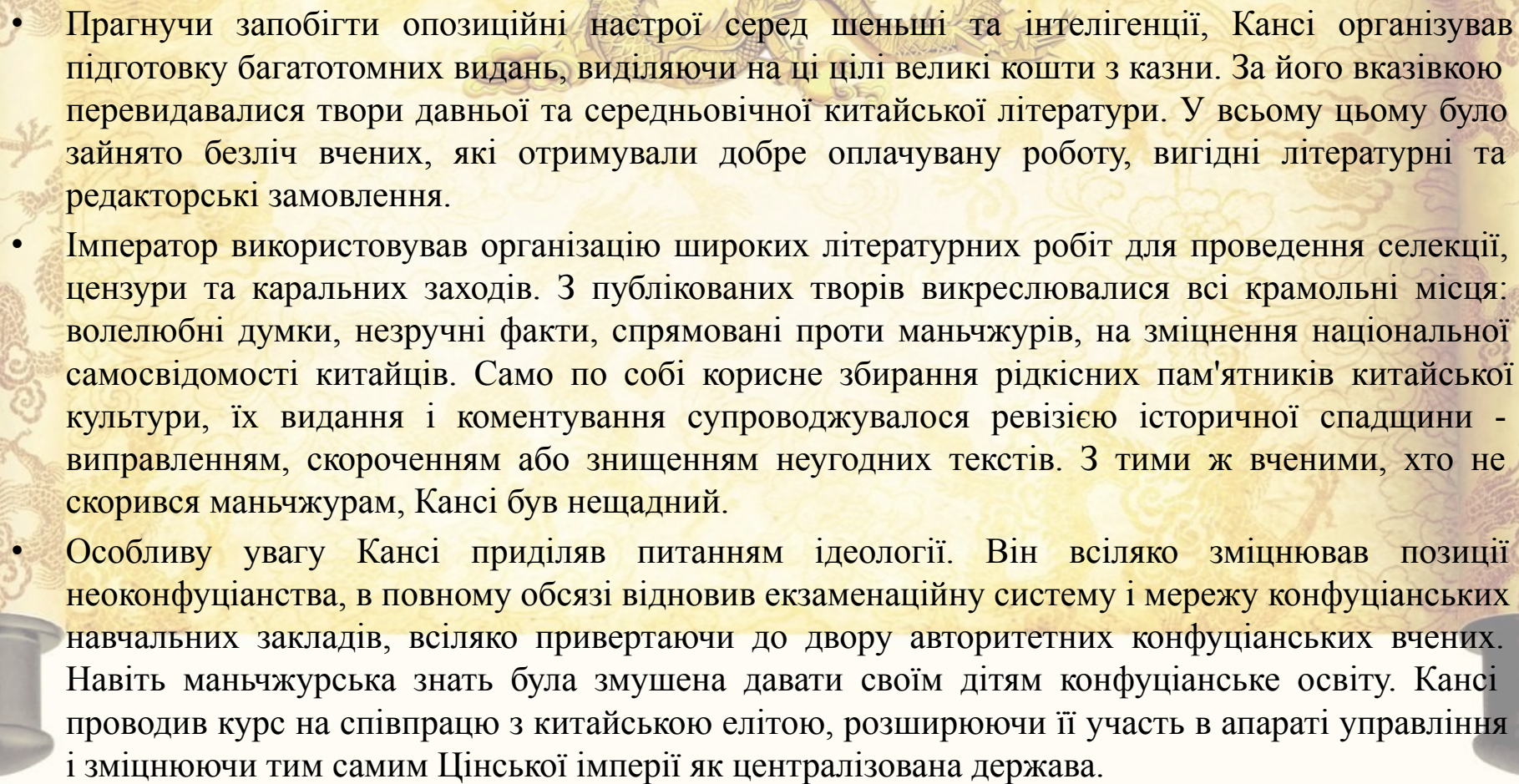
- У цей період увага маньчжурів була зосереджена на ситуації у Халха і Джунгарії. Особливо небезпечним для маньчжурів було зміцнення Джунгарського (Ойратського) ханства як можливої основи об'єднання монгольських племен. Уся територія від Алтаю до Халхи увійшла до складу Цінської імперії. Для ослаблення влади монгольських ханів і князів Кансі роздробив їх уділи.
- Цінська імперія була змушена зміцнювати свої північні кордони. Вихід російських козаків, служилих людей і переселенців в басейн середньої течії Амура змусив уряд до створення плацдарму для протистояння експансії Московської держави. У 1689 році в Нерчинську, під тиском великої Цінської армії, яка оточила місто, Ф. А. Головін підписав Нерчинський договір. За цим договором була визначений кордон Росії з Цінською імперією у верхній течії Амура, фортеця Албазин підлягала знищенню. Це був великий військовий і дипломатичний успіх Кансі. Однак на залишеній росіянами території Кансі, відповідно до підписаного договору, заборонив кому б то не було селитися, і вона перетворилася на безлюдну буферну зону.

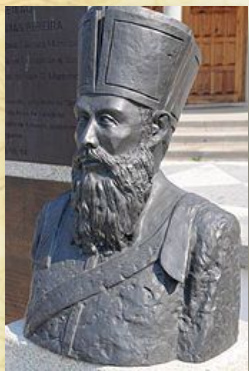

З 1681 цінських уряд активізував курс на відновлення землеробства і виведення країни з викликаного кількома десятиліттями воєн соціально-економічного занепаду. Почався ремонт та оновлення дамб, гребель, каналів, іригаційних систем і доріг.

З метою уніфікувати і спростити фіскальну систему Кансі в 1712 році провів податкову реформу. Це сприяло подальшому відновленню сільської економіки і прискорило її вихід із зтяжної розрухи в середині XVIII століття.

Щоб послабити ненависть китайців до чужоземців, Кансі покінчив з практикою довільних захоплень землі, будинків і майна маньчжурами. Щоб зміцнити союз маньчжурів з китайською верхівкою, Кансі всіляко залучав її на свою сторону: були розроблені великі культурні програми, розширено участь китайських шеньші і землевласників в цивільній адміністрації. У той же час імператор прагнув не допустити надмірного посилення влади в руках впливових китайських аристократичних родів і багатих кланів - на місцях і в центральному апараті. З цією метою в 1700 році були встановлені суворі квоти на здобуття вченого ступеня «цзюйжень», що відкривала дорогу до чиновницьких рангів і адміністративних посад.

-
- Прагнучи запобігти опозиційні настрої серед шеньші та інтелігенції, Кансі організував підготовку багатотомних видань, виділяючи на ці цілі великі кошти з казни. За його вказівкою перевидавалися твори давньої та середньовічної китайської літератури. У всьому цьому було зайнято безліч вчених, які отримували добре оплачувану роботу, вигідні літературні та редакторські замовлення.
 - Імператор використовував організацію широких літературних робіт для проведення селекції, цензури та каральних заходів. З публікованих творів викреслювалися всі крамольні місця: волелюбні думки, незручні факти, спрямовані проти маньчжурів, на зміцнення національної самосвідомості китайців. Само по собі корисне збирання рідкісних пам'яток китайської культури, їх видання і коментування супроводжувалося ревізією історичної спадщини - виправленням, скороченням або знищенням неугодних текстів. З тими ж вченими, хто не скорився маньчжурам, Кансі був нещадний.
 - Особливу увагу Кансі приділяв питанням ідеології. Він всіляко зміцнював позиції неоконфуціанства, в повному обсязі відновив екзаменаційну систему і мережу конфуціанських навчальних закладів, всіляко привертаючи до двору авторитетних конфуціанських вчених. Навіть маньчжурська знать була змушена давати своїм дітям конфуціанське освіту. Кансі проводив курс на співпрацю з китайською елітою, розширюючи її участь в апараті управління і зміцнюючи тим самим Цінської імперії як централізована держава.

Кансі виявляв відому віротерпимість. Іезуїти в 1692 році добилися указу, який дозволяв звертати китайців в християнство. Однак, схильні до релігійного синкретизму, китайці-неофіти поєднували культу Христа і Конфуція з поклонінням предкам.

Місіонери та Ватикан стали чинити на Кансі тиск, в 1705 і 1720 роках зажадавши від нього заборонити новонаверненим зберігати китайські вірування. Кансі відхилив це втручання у внутрішні справи імперії, а зустрівши опір - прийняв жорсткі заходи: один з папських легатів помер у в'язниці, інший був висланий. Тим не менш, проповідь християнства не була заборонена.

Кансі ставив собі на меті розгром Джунгарського ханства і змушення Тибету до залежності від маньчжурської імперії Цін. Після розгрому і вигнання ойратів маньчжури залишили в Лхасі двохтисячний монгольський гарнізон. Уряд Тибету до 1723 року залишався в сильній залежності від маньчжурського резидента.

Імператор Кансі помер в 1722 році, на шістдесят восьмому році життя. Всупереч всім очікуванням імператорського клану і до крайнього здивування численних синів імператора, спадкоємцем був оголошений Іньчжень.

- Айсінгьоро Іньчен (девиз правління "Юнчжен" (Гармонійне і справедливе) 13 грудня 1678 - 8 жовтня 1735).
- Іньчен надавав великого значення духовному поневоленню китайців, роблячи наголос на «промиванні мізків» і «чистці думок». Особливу увагу він приділяв системі «сільських співбесід», яку всіляко зміцнював. Всі сільські та міські жителі кожні два тижні були зобов'язані з'являтися в свою групу на «співбесіду», що суворо контролювалося владою.
- Прагнучи посилити вплив конфуціанства, Іньчень перейшов до боротьби з християнством. Почалися арешти католицьких місіонерів, їм була заборонена проповідь, а в 1724 році послідувало їх вигнання з Китаю.
- За Іньченя були завершені чергові заходи по зміцненню північних рубежів Цінської імперії. Іньчень всіляко посилював свій контроль над Тибетом. Для постійного контролю над Тибетом Повстання 1722 року у союзному з маньчжурами князівстві в районі Кукунора послужило Іньченю приводом для завоювання у 1724 році Цинхая. Іньчень помер в 1735 році за дивних обставин; існує версія, що він був отруєний. Успадковував йому його четвертий син - Хунлі, що правив під девізом «Цяньлун».

Айсінгьоро Хунлі (кит. 爱新觉罗 弘历; 25 вересня 1711 - 7 лютого 1799) - шостий маньчжурський імператор. Протягом 59 років правив під девізом «Цяньлун» (непохитне і славне) (乾隆). Продовжуючи лінію на проведення адміністративно-податкових перетворень, Хунлі здійснив реформу системи обліку населення. До 1741-42 років враховувалося лише доросле чоловіче населення від 16 до 60 років; в підсумку безліч жителів Китаю залишалося поза обліком. З 1741-42 років облік населення став проводитися на базі системи баоцзя («кругової поруки»), тобто з фіксацією не тільки працездатного, а всього населення. У результаті число

врахованих піднялося з 143 мільйонів в 1741 році до 313 мільйонів у 1793 році.

Хунлі перейшов до завоювання країн, що лежали на захід від Цінської імперії: Тибету (1750-1751), Джунгарії (1755-1757) і Кашгарії (1757-1759). Західні походи років принесли Хунлі величезну здобич - до складу імперії увійшли землі загальною площею до 3 мільйонів квадратних кілометрів, що приблизно дорівнювало імперії Великих Моголів в Індії. У середині XVIII століття Цінська імперія була найбільшою і сильною державою Східної Азії; Пекін був більше тогочасного Парижа.

Цинські правителі засвоїли досвід китайської історії. Вони знали, що ослаблення чергової династії завжди супроводжувалося наростанням загрози ззовні, а внутрішні смути в кінці правління приреченою династії використовувалися зовнішніми силами для захоплення влади в Китаї, як це зробили самі маньчжури. Щоб уникнути можливої кризової ситуації Пекін вирішив «закрити» імперію для цих «варварів», хоча цей захід обережності позбавляла уряд більшої частини митних зборів від морської торгівлі. У 1757 році була заборонена іноземна торгівля у всіх портах, крім Гуанчжоу. Навіть тут європейцям не дозволялося селитися в межах міської межі. Їм заборонялося вивчати китайську мову, а китайців, які навчали «заморських варварів», страчували.

Yellow Banner 正黃旗

White Banner 正白旗

Blue Banner 正藍旗

Red Banner 正紅旗

Border Yellow 領黃旗

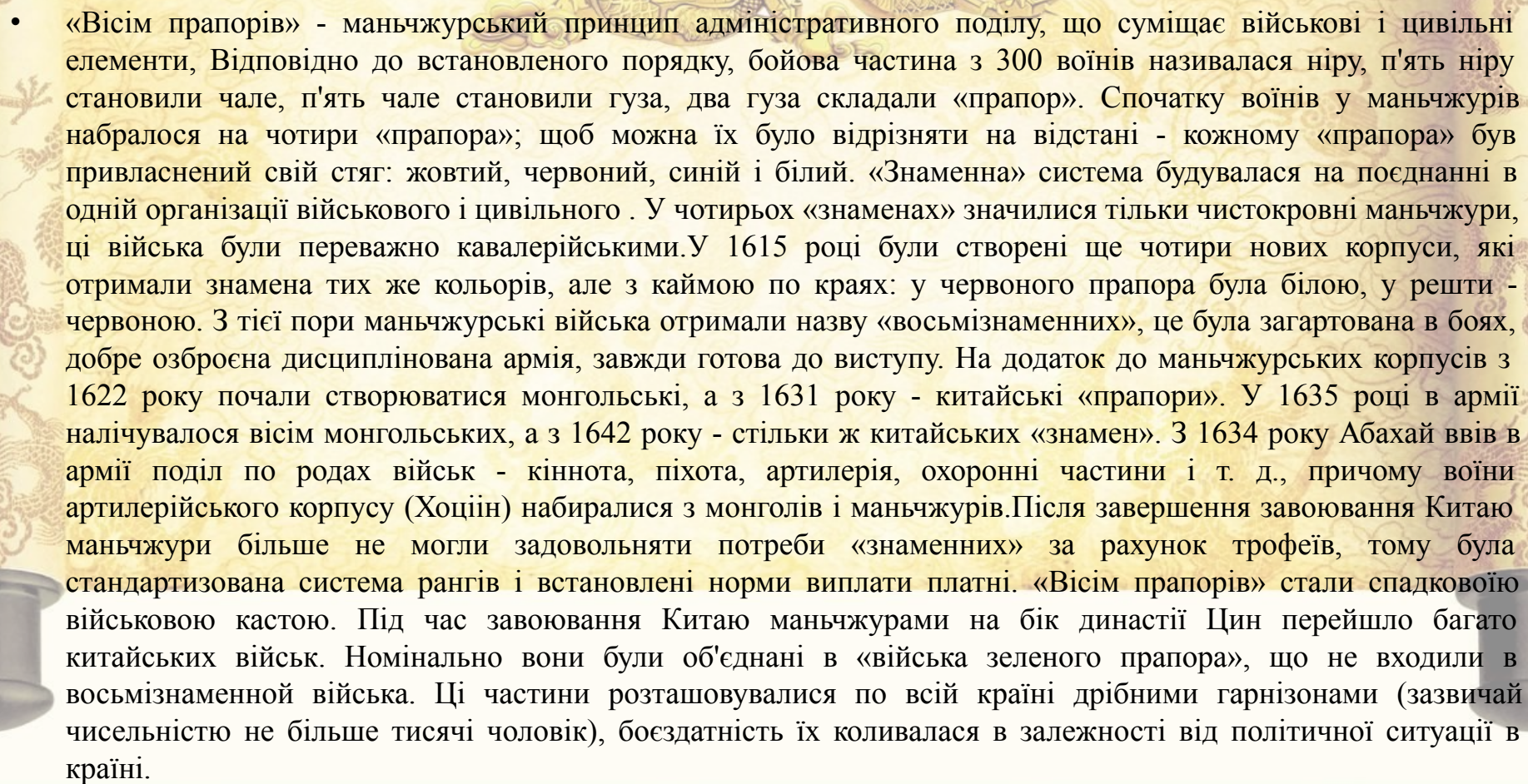
Border White 領白旗

Border Blue 領藍旗

Border Red 領紅旗

-
- «Вісім прапорів» - маньчжурський принцип адміністративного поділу, що суміщає військові і цивільні елементи, Відповідно до встановленого порядку, бойова частина з 300 воїнів називалася ніру, п'ять ніру становили чале, п'ять чале становили гуза, два гуза складали «прапор». Спочатку воїнів у маньчжурів набралось на чотири «прапора»; щоб можна їх було відрізнити на відстані - кожному «прапора» був привласнений свій стяг: жовтий, червоний, синій і білий. «Знаменна» система будувалася на поєднанні в одній організації військового і цивільного . У чотирьох «знаменах» значилися тільки чистокровні маньчжури, ці війська були переважно кавалерійськими. У 1615 році були створені ще чотири нових корпуси, які отримали знамена тих же кольорів, але з каймою по краях: у червоного прапора була білою, у решти - червоною. З тієї пори маньчжурські війська отримали назву «восьмізнаменних», це була загартована в боях, добре озброєна дисциплінована армія, завжди готова до виступу. На додаток до маньчжурських корпусів з 1622 року почали створюватися монгольські, а з 1631 року - китайські «прапори». У 1635 році в армії налічувалося вісім монгольських, а з 1642 року - стільки ж китайських «знамен». З 1634 року Абахай ввів в армії поділ по родах військ - кіннота, піхота, артилерія, охоронні частини і т. д., причому воїни артилерійського корпусу (Хоцін) набиралися з монголів і маньчжурів. Після завершення завоювання Китаю маньчжури більше не могли задовольняти потреби «знаменних» за рахунок трофеїв, тому була стандартизована система рангів і встановлені норми виплати платні. «Вісім прапорів» стали спадковою військовою кастою. Під час завоювання Китаю маньчжурами на бік династії Цин перейшло багато китайських військ. Номінально вони були об'єднані в «війська зеленого прапора», що не входили в восьмізнаменної війська. Ці частини розташовувалися по всій країні дрібними гарнізонами (зазвичай чисельністю не більше тисячі чоловік), боєздатність їх коливалася в залежності від політичної ситуації в країні.

- За сто років після остаточного завоювання Китаю маньчжурами населення країни збільшилося приблизно втричі, а площа оброблюваних земель, занесених до кадастрів, тільки на дві третини. У підсумку оброблювана площа землі на душу населення скоротилася майже на 30%. Як наслідок різко загострилася продовольча проблема, знизився життєвий рівень населення. В результаті друге дихання набула діяльність такого традиційного інституту китайського соціуму, як таємні товариства (хуейдан). Влада жорстоко переслідували таємні товариства. Населенню під страхом смертної кари заборонялося вступати в них. Тим не менше число їх членів, їх нових відгалужень і осередків, їх територіальне охоплення і авторитет у населення безперервно зростали. У лютому 1796 року, на шістдесятому році свого правління, у віці 85 років імператор Хунлі відрікся від престолу. Вважаючи для себе неприпустимим правити довше, ніж його великий дід, Хунлі передав владу своєму п'ятнадцятому синові Юн'яню.

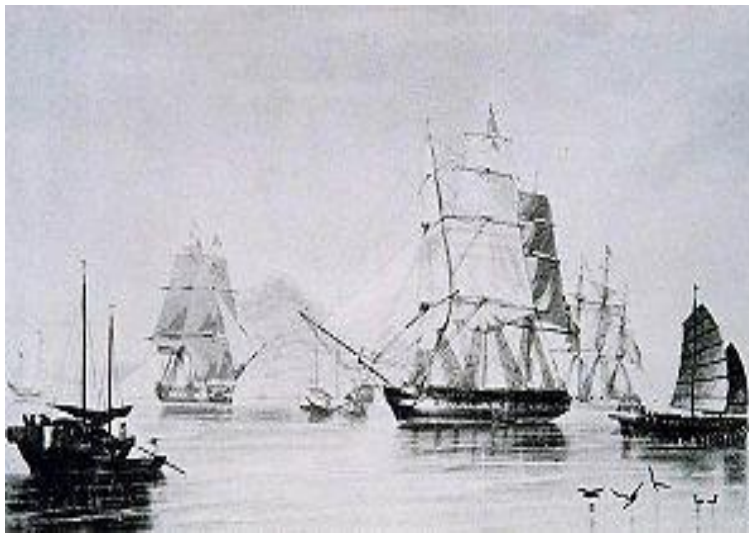

- Зміна влади збіглася з початком селянської війни, організованої підпільної буддійської сектою «Вчення Білого лотоса» («Байляньцзяо»). У лютому 1796 року під егідою секти відбулося повстання в двох північних повітах провінції Хубей, перекинулися потім в її західні і центральні райони. Це послужило початком тривала вісім років Селянської війни. Селянська війна 1796-1804 років зажадала від уряду колосальної напруги сил. Придушення повстанців обійшлося казні в 200 мільйонів ляннів срібла. У цю війну були втягнуті мільйони людей. По закінченні військових дій на Північно-Заході скупчилися численні іррегулярні сили, які отримали крім зброї ще й бойовий досвід. Це були «сільське ополчення» (сян'юн) і набрані на час ударні частини добровольців (юнбін), в лавах яких було багато сільської бідноти і декласованих елементів. Звиклі за час боротьби з повстанцями до «легкого життя», грабежам, насильству та носінню зброї, багато хто з них не хотіли повертатися до праці. Коли, покінчивши з «бандитами-сектантами», уряд оголосив у 1805 році демобілізацію, іррегулярні частини в Шеньсі і Сичуані підняли бунт. До них примкнули новобранці «військ зеленого прапора», що протестували проти поганого постачання. Щоб збити соціальну напруженість, власті почали роздавати бідноті ділянки орної землі і цілини з казенного фонду. Лише до Восени 1805 року становище в цих провінціях стабілізувалося. Незважаючи на військову перемогу, цінський режим з кривавої епопеї 1796-1804 років вийшов не зміцнілим, а ослабленим.

•Китай не потребував товари з зовнішнього світу, і європейським торговцям доводилося розплачуватися за китайські товари сріблом. Однак з кінця XVIII століття англійська Ост-Індійська компанія почала контрабандою ввозити до Китаю з Індії опіум (незважаючи на те, що навіть за англійськими законами торгівля наркотиками була злочином). З 1800 по 1819 рік щорічно ввозилося понад 4 тисячі ящиків опіуму, кожен вагою в 60 кг. В результаті контрабандного ввезення опіуму срібло тепер стало не притікати в Китай, а витікати за море. Масовий відплив срібла за кордон створив зростаючий дефіцит Лянові виливки і, відповідно, підвищення їх ціни в мідній монеті, тобто «грошах простого люду». Насамперед це торкнулося Південного Китаю, потім настала черга центральних провінцій, а з 1810 року і Північного Китаю. Явні ознаки розладу грошової системи і зростання опіумокуріння змусили імператора Юн'яня в 1796 році особливим указом заборонити не тільки внутрішню торгівлю цим наркотиком, але і ввезення його в межі імперії. Офіційна заборона не дала очікуваних результатів.

Боротися з опіумною торгівлею офіційними методами було неможливо. Формально компанія не ввозила опіум ні в одну з країн і сама не вивозила його з Індії, але зате широко продавала бенгальський опіум приватним торговцям. Не бажаючи відкритого зіткнення з Пекіном, вона знову «заборонила» в 1816 році своїм службовцям і індійським купцям, які отримали від компанії дозвіл на торгівлю в Гуанчжоу, займатися опіумоторгівлею. Заспокоївши цінську владу цією формальною акцією, компанія збільшила посіви маку в Бенгалії і, відповідно, продаж наркотику приватним комерсантам в Індії. У 1817 році цінський уряд, видавши черговий закон, що забороняє імпортувати опіуму в Середню імперію, зажадав від Ост-Індської компанії права огляду вантажів на її кораблях. Компанія проігнорувала ці вимоги і ввела в гирло річки Сіцзян військовий корабель для залякування гуандунської влади.

- Імператор призначив Лінь Цзесюя надзвичайним уповноваженим для розслідування опіумних справ в провінції Гуандун. Прибувши в Гуанчжоу в березні 1839 року, Лінь Цзесюй зажадав від англійців та американців здачі всього опіуму, а коли ті відмовилися підкоритися - блокував військами територію іноземних факторій і відкликав з них китайський персонал. Опієторговцям довелося здати весь запас наркотику, який був повністю знищений за наказом Лінь Цзесюя. Після цього імператор вирішив поставити «варварів» на коліна, оголосивши Китай з грудня 1839 року «закритим» для всіх комерсантів з Англії та Індії. Усі британські ділки, їх товари та кораблі в січні 1840 року були видалені з Гуанчжоу. У Лондоні «закриття» китайського ринку визнали сприятливим приводом для війни з Китаєм.
- У березні 1840 року Лондон направив до Китаю ескадру. В Індії вона поповнилася новими суднами та сіпайськими частинами. У червні ескадра і експедиційний корпус прибули в гирло річки Чжуцзян і блокували його. На початку серпня 1842 англійці підійшли до Нанкіну, погрожуючи штурмом. Тут, під стінами південної столиці Китаю, вони фактично продиктували заляканим надзвичайних емісарам імператора умови миру. 29 серпня на борту англійського військового корабля «Корнуеллс» був підписаний т. н. «Нанкінський договір». Згідно з угодою, порти Гуанчжоу, Сямень, Фучжоу, Нінбо і Шанхай оголошувалися відкритими для торгівлі та поселення англійців. Острів Гонконг переходив в «вічне володіння» Великобританії. Пекін повинен був сплатити Англії відшкодування за опіум, борги купців «Гунхана» і контрибуцію - всього 21 мільйон доларів. Китай позбавлявся митної автономії, а мита не повинні були перевищувати 5% вартості товару. Договір став першим нерівноправним договором у новій історії Китаю. Слідом за Англією, в Китай кинулися інші західні держави, що поспішили скористатися поразкою Пекіна. Китай був змушений підписати в липні 1844 року договір з США. Цим документом на американців поширювалися права, отримані англійцями по Нанкінському договору і Хуменьській угоді. У жовтні 1844 року був підписаний франко-китайський договір. Понад вже отриманих Англією і США привілеїв, він передбачав право католицької церкви вести в Китаї місіонерську пропаганду, яка стала одним із засобів ідеологічної експансії Заходу. Спираючись на нерівноправні договори, іноземці стали освоюватися в «відкритих» портах.

- З 1842 року аж до 1846 - 1848 років імператор Мянньїн проводив по відношенню до західних держав політику поступок. Вторгнення іноземного капіталу загострило кризу Цінської імперії. Зростаючий дефіцит зовнішньої торгівлі прискорив відтік срібла з Китаю, що призвело до значного підвищення курсу срібного Ляна і падіння курсу мідної монети. В результаті тягар податків, сплачуваних селянами в мідній монеті, з 1842 по 1849 роки зросла в 1,5 разів. Останньою краплею, що переповнила чашу народного терпіння, були удари стихії. Багато районів Китаю пережили в 1847-1850 роках сильний неврожай, голод і епідемії. Масовий голод 1849 охопив десятки мільйонів людей, близько 1,4 мільйона чоловік померло. У 1847 - 1849 роках мало місце 52 збройних народних виступу. У цих умовах у південних провінціях Китаю набрала чинності псевдохристиянська секта «Суспільство поклоніння Небесному Владиці». Її створив у Гуансі у 1843 році сільський вчитель, син гуандунського селянина Хун Сюцюань - майбутній лідер повстання тайпінів.
- Мянньїн помер в 1850 році. Йому успадковував четвертий син Ічжу, що правив під девізом «Сяньфен»

- Тайпінське повстання спалахнуло в провінції Гуансі влітку 1850 року. Ідейним вождем повсталих був сільський вчитель Хун Сюцюань, який організував релігійно-політичне «Суспільство поклоніння Небесному Владиці» (Байшандіхуей). У його основі лежала суміш християнства, конфуціанства, даосизму і буддизму. З усього цього він вивів ідею загального братерства і рівності людей, виражену у формі створення «небесного держави великого благоденства» - Тайпін тяньго.
- Тайпіни створили сильну армію з залізною дисципліною. Її бійці суворо дотримувалися наказів командирів і десяти християнських заповідей. Тайпінську армію відрізняли гуманне ставлення до місцевого населення, відсутність грабежів, жорстокості і свавілля по відношенню до простолюду.

На всьому шляху повстанці громили урядові установи, вбивали всіх маньчжурів і великих чиновників-китайців, а також тих, хто активно виступав проти повстанців. Послідовники Хун Сюцюаня конфіскували їх майно, обкладали контрибуцією «багатіїв», суворо караючи тих, хто не хотів її платити. Тайпін прагнули заручитися підтримкою простого люду і карали за спроби грабувати його. Нерідко вони виділяли селянам продовольство і частина майна, конфісковані у своїх ворогів і «багатіїв», обіцяли звільнити населення на три роки від податкових тягот, тому селянство і міська біднота спочатку підтримували тайпінів.

19-20 березня 1853 війська Хун Сюцюань переможно штурмували Нанкін, Нанкін був перейменований в Тяньцзін («Небесна столиця») і перетворений на головне місто Тайпін тяньго.

До середини 1850-х років табір тайпінів виявився ослаблений зсередини протиріччями між «старими братами», або «старої армією» (тобто вихідцями з провінцій Гуансі і Гуандун), і «новими братами» - уродженцями центральних провінцій.

У тайпінській державі набирали силу дезорганізація військ, падіння дисципліни, деморалізація воєначальників і чиновників, бездумна роздача титулів і рангів, почастишали змови і зради.

19 липня 1864 війська Цзен Гоцюаня підірвали фортечну стіну і через пролом увірвалися в Небесну столицю. За цим пішли дика різня, погром і гігантський пожежа. Чи Сючен з невеликим загonom вирвався з палаючого міста, але незабаром був схоплений і четвертован. На пласі закінчили життя Хун Женьгань і юний спадкоємець престолу - син Хун Сюцюань. Тайпінська держава розвалилася.

Друга опіумна війна - війна Великобританії і Франції з Цінською імперією, яка тривала з 1856 по 1860 рік. Коли Великобританія, Франція і Росія звільнили свої сили після Кримської війни, британці стали шукати привід для розв'язування військового конфлікту з імперією Цін. Такий привід знайшовся - це було затримання китайською владою англійського судна «Ерроу», що займалося контрабандною торгівлею. В кінці жовтня 1856 британська ескадра бомбардувала порт Гуанчжоу. На початку 1857 р. у військових діях також брали участь американські кораблі. Незабаром до Англії приєдналася і Франція. Скориставшись конфліктом, Росія запропонувала Цінській імперії військову допомогу в обмін на територіальні поступки. У 1858 році був укладений Айгунський договір, за яким Росія отримала права на лівий берег Амура і контроль над Уссурійський краєм. У 1860 р. об'єднана англо-французька армія знову розгорнула воєнні операції на Ляодунському півострові і в північному Китаї, захопила Тяньцзінь. У вирішальній битві, в кінці вересня, під Пекіном англо-французька артилерія розгромила маньчжуро-монгольську кінноту. Шлях на Пекін був відкритий. Непідготовлені до війни цінські війська були повністю розбиті. Крім того, цінська держава була до цього часу повністю знекровлена триваючим тайпінським повстанням. У цій ситуації Росія зажадала від Цінського уряду повної передачі Уссурійського краю, що й було закріплено у Пекінському договорі 1860 року. 24-25 жовтня 1860 р. був підписаний Пекінський договір, за яким цінський уряд погодився виплатити Великобританії і Франції 8 000 000 лянів контрибуції, відкрити для іноземної торгівлі Тяньцзінь, дозволити використовувати китайців в якості робочої сили (кулі) в колоніях Великобританії та Франції. До Великобританії з цього моменту переходила південна частина Цзюлунського півострова.

- Айсіньгьоро Цзайчунь (27 квітня 1856 - 12 січня 1875) - дев'ятий імператор маньжурської династії Цін, з 1861 по 1875 роки; девіз правління - «Тунчжи». Його правління, що продовжувалося в період його дитинства і юності, проходило в тіні його матері, імператриці Ци Сі. Його правління увійшло в історію як «Реставрація Тунчжи» (кит. 同治 中兴), невдалою спробою стабілізувати і модернізувати Китай. Реставрація Тунчжи - серія політичних реформ у 1860 - 1874 роках в Китаї. Метою реставрації було відновлення могутності Цін, дістабілізованої Тайпінським повстанням і поразками на міжнародній арені після опіумних війн. Завданнями реформ були вестернізація господарства та збройних сил, а також залучення не-маньчжурських еліт до центрального уряду країни. Останній очолили китайці Цзен Гуофан і Лі Хунчжан, які зайнялися перетвореннями в економіці та адмініструванні. В ході реставрації було розпочато будівництво перших китайських заводів, фабрик, арсеналів і залізниць за європейськими зразками, під керівництвом іноземних радників. Знову міністерство закордонних справ було покликане переглянути нерівноправні договори з імперіалістичними державами. Незважаючи на короточасну стабілізацію політико-соціальної ситуації в країні, реставрація не змогла зупинити занепаду імперії.

-
- Ци Сі (кит. упр. 慈禧太后, 29 листопада 1835 - 15 листопада 1908, Пекін) - вдовуюча Велика імператриця цінського Китаю, з 1861 по 1908 зосередила в своїх руках верховну. Поступово імператор передавав їй усе більше й більше повноважень, завдяки чому вона стала фактично правителькою Китаю. Регентство Ци Сі повинно було тривати до 17-річчя спадкоємця. Коли він досяг повноліття, Ци Сі видає декрет, в якому повідомляє, що її регентство закінчене і вона передає владу спадкоємцю. Однак у грудні 1874 року Цзайчунь, заразився віспою і менш ніж за два тижні помер. Ци Сі наполягла на тому, щоб вибір припав на 4-річного Цзайтяня, сина рідної сестри Циси. 25 лютого 1875 Цзайтянь був оголошений імператором під ім'ям Гуансюю. Зближення імператора з передовим реформатором Кан Ювеем насторожило Ци Сі, однак вона не очікувала серйозних наслідків для себе, впевнена, що палац знаходиться під її повним контролем. «Сто днів реформ», зроблених імператором, Ци Сі підтримала слабо, проте явно не противилася цьому.
 - Нетривалий період реформ почався 11 червня 1898 з видання маньчжурським імператором Цзайтянем указу «Про встановлення основної лінії державної політики». Цзайтянь залучив групу молодих реформаторів для розробки серії указів про реформи. У загальній складності було видано понад 60 указів, які стосувалися системи освіти, будівництва залізниць, заводів і фабрик, модернізації сільського господарства, розвитку внутрішньої і зовнішньої торгівлі, реорганізації збройних сил, чистки державного апарату і т. д. Період радикальних реформ закінчився 21 вересня того ж року, коли вдовуюча Імператриця Ци Сі вчинила переворот і скасувала реформи.
 - 21 вересня 1898 Гуансюю був поміщений під домашній арешт..

• Іхетуаньське повстання (Боксерське повстання) (кит. 义和团 运动) - повстання іхетуаней (буквально - «загонів гармонії і справедливості») проти іноземного втручання в економіку, внутрішню політику і релігійне життя Китаю з 1898 року по 1901 рік. Спочатку користувалося підтримкою влади Китаю, але через деякий час імператриця Ци Сі перейшла на бік Альянсу восьми держав, який і придушив повстання. В 1898 році на півночі Китаю почали активно діяти безліч стихійно сформованих загонів з різними назвами: «Іхецюань» («Кулак в ім'я справедливості і згоди»), «Іхетуань» («Загони справедливості і миру»), і ін. Загони з'явилися майже одночасно, і у них були загальні об'єднуючі їх ознаки - це перш за все неприязнь до іноземців, головним чином до місіонерів, а також до китайців-християн. Більшість загонів дотримувалися релігійно-містичних ритуалів, запозичених від традиційних підпільних сект. Багато учасників організації регулярно займалися фізичними вправами, що нагадували кулачний бій, за що згодом і були прозвані європейцями «боксерами». Повстанці ставили перед собою мету очистити країну від іноземців, а окремі їх групи бажали скинення династії Цін. Його члени дотримувалися статуту, згідно з яким вони повинні були допомагати один одному і рівним собі, при цьому знищуючи всіх християн. Якщо християнин опинявся китайцем, йому надавали вибір: відректися від його віри або померти. За додержанням статуту було встановлене сувора стеження, будь яку непокору командуванню каралося. Іхетуаней вважали, що пов'язані зі світом духів і ті могли вселятися в їх тіла. Це теж було закріплено у статуті

• У результаті китайський народ і вся Цінська імперія опинилися в гіршому становищі, ніж до повстання. Коаліційні сили нав'язали Китаю черговий нерівноправний договір, названий «Заключним протоколом» або «боксерським протоколом». Протокол був підписаний ще до закінчення воєнних дій 7 вересня 1901 року. З одного боку договір уклали Цінський уряд, з іншого - США, Японія, Німеччина, Австро-Угорщина, Російська імперія, Великобританія, Франція, Італія, Іспанія, Бельгія та Нідерланди. Слідом за повстанням послідувала реакція китайського уряду, який з 1901 по 1908 рр. провів низку реформ, подібну зі «ста днями реформ». Серйозним змінам піддалися військова сфера, сфери освіти та управління імперією. У довгостроковій перспективі новий розділ Китаю на «сфери впливу» послужив причиною нового витка суперництва в Азії.

